

EL CANAL D'URGELL I LA CIUTAT DE LLEIDA

El 6 d'octubre de 1816 representants dels pobles que podien ser regats pel futur Canal d'Urgell, es reunien a Tàrrrega. Els comissionats de la ciutat de Lleida, segons l'acta conservada a l'arxiu de la Junta de Comerç de Barcelona, van fer present *"que no tenían interés en las obras de los canales, y que si alguno pudiesen tener, sería contrario a su construcción porque la mayor parte de las tierras de su término se regaban ya; y S. E. dispuso que por consideración a la Ciudad que representaban se quedasen en la Junta al solo efecto de exponer en el acto lo que tuviesen por conveniente sobre lo que se tratase, pero sin voto y sin perjuicio del interés general"*.

Com podem explicar aquesta actitud que podríem qualificar de sorprenent? Quin era el conflicte que el canal d'Urgell podia generar a la ciutat de Lleida? D'entrada, el 1816 encara eren molt vigents els greus efectes de la Guerra del Francès sobre l'agricultura de regadiu de l'horta. Dels deu mil jornals regats el 1814, 8.242 no es cultivaven i l'any 1816 encara restaven sense fer-ho 4.746, pràcticament la meitat de l'horta. El problema per a Lleida, doncs, era recuperar les terres de regadiu, abandonades i malmeses per la guerra. Com expli-

cava Alban de Villeneuve, prefecte del departament de les Boques de l'Ebre, a finals de 1811 i primers mesos de 1812, hi hagué a l'àrea de Lleida una gran mortalitat per manca d'aliments. Però també referia que, a una zona tan bladera com l'Urgell, la majoria dels pagesos s'alimentaven d'herbes amanides amb oli i sal i de pa fet amb segó i brisa. La raó era clara i la coneixem per molts documents històrics: de cada deu anys, molt pocs tenien una collita normal, i bona, excepcionalment. El canal d'Urgell era una necessitat des de feia molts segles. I el principal problema era el financer, que no es resolgué fins mitjan segle XIX.

Aquella oposició tenia relació amb el temor que els recs de l'Urgell impedissin l'arribada de fems animals cap a l'horta de Lleida, ja que els espais ramaders urgellencs es reduïrien i, a més, en cultivar-se més terra caldrien més fems a l'Urgell. A més, l'any 1853, Lleida, juntament amb la Junta de Sequiatge, i altres pobles, s'hi oposaven per diverses raons. En el cas lleidatà es temia que el Segre no portés prou cabal per dotar els recs de Fontanet i calgués invertir en la construcció d'una presa, ja que no seria suficient l'assut existent a Tér-

EL CANAL D'URGELL AL SEU PAS PER TORRERIBERA

FOTOGRAFIA: ÒSCAR MIRÓN

mens. El canal d'Urgell acabarà regant, el 1889, 3.854 jornals al terme de Lleida, i el 1935 se'n regaran uns 7.000 dins el municipi, dels quals només 1.000 corresponien al terme estricte de Lleida i la resta a Vinatesa, Moredilla, Grealó i Torre-ribera, despoblats des del segle XVIII i de secà. Aquests termes, de limitada qualitat que farà que hi hagi importants percentatges de guaret o

erms, el 1816 encara eren a mans del Capítol o d'altres senyors. Això pot ajudar a entendre el desinterès del municipi lleidatà. El temor a perdre adobs va ser infundat, ja que la posta en cultiu de l'àrea regada pel canal d'Urgell fou lenta i difícil.

La *Sociedad Canal d'Urgell* no tingué per objectiu crear una àrea d'alta productivitat amb hortalisses i fruites per al mercat barceloní. Es tractava, simplement, de regar els productes ja existents de la trilogia mediterrània, per estabilitzar les collites, o millorar-les. La producció d'alfals va créixer però tingué un volum moderat i, segons l'article cinquè del conveni de Madrid de 1862, s'autoritzaven només cinc mil jornals reservats a prats i horts "para el consumo propio de sus familias". Per exemple, "media porca para los propietarios que, cualquiera que sea la cantidad de tierra que tengan regable, no pase de diez jornales...", fixant-se el màxim en tres porques pels propietaris de més de 300 jornals. Les reticències de la ciutat de Lleida envers els pobles que havien de regar amb el canal d'Urgell són un exemple ben palès d'un cert complex a l'hora d'assumir una posició central en el territori.

Enric Vicedo i Rius, Catedràtic d'Història i Institucions Econòmiques de la Universitat de Lleida.

progressistes com de moderats) i *Aquí Estoy* (mitjà utilitzat pels joves demòcrates i republicans).

Malgrat totes les polèmiques, és evident que Manuel Fuster continuava sent una de les persones més respectades de la ciutat i no solament pel càrrec d'alcalde. Així ho entenia el mateix governador civil quan el 1860 li sol·licità que, junt amb altres "personas influyentes", convencés els electors de votar candidats "adequats" a les eleccions per a la Diputació provincial.⁹

Quant a l'ordre públic, la tensió s'havia incrementat encara més les setmanes anteriors a la presa de possessió de Manuel Fuster, amb acusacions incloses del governador contra l'Ajuntament moderat per connivència amb alguns dels agressors: "La tolerancia con algunos individuos de la poblacion cuya vida y costumbres son relajadas, el espíritu de pandillaje ó deferencia evidenciado de parte de determinados agentes subalternos, que tal vez no obran por inspiracion propia, y otras mil concausas, hacen que la poblacion se halle en un estado anómalo".¹⁰ Quan Manuel Fuster va arribar a l'alcaldia de Lleida el gener de 1859 va haver de gestionar aquests enfrontaments acumulats en els anys anteriors per tal de preservar una mínima convivència a la ciutat.

Fins i tot algun empresonat va veure l'oportunitat de recuperar la llibertat, com mostra la carta que va escriure Josep Sales a Manuel Fuster i en què responsabilitzava Antoni Novell, moderat que anteriorment havia estat primer tinent d'alcalde, del seu infortuni "por no haber querido sucumbir á ciertos tratos que me propuso el Sr. Alcalde Novell; pues viendo dicho Señor que no quise ceder á cosas que toda mi vida he detestado, para perderme tuvo á bien el balerse del estado escepcional de la provincia, para mandarme seis años á ultramar, pues ya sabe V.